

הסכמות הגאונים

הסכמת הנצי"ב

ראיתי פעולת צדיק לחיים, הוא הרב הג' חריף ובקי רב פעלים פאר הילולים מ' ישראל מאיר הכהן ג"י, אשר הוא מהשרידים אשר ה' קורא להאיר ככוכבים דרך מי שחפץ חיים ברבים. וחבר כמה ספרים מועילים, גם לפני המון רבה גם מופלגי תורה המשכילים. ובכל מעשה אשר החל בעבודת האלקים בכל לבבו עשה והצלח. עתה ראה להוציא לאור ספר אהבת חסד להאיר לב ישראל לעמוד ע"ז הדרך של גמ"ח. ולהאיר עיני ההולכים בה שלא ישלון באופני המצוה. ושיש במצוה זו מ"ע בתורה, ושני הדברים הללו תלויים זב"ז.

ואבאר יותר דבאמת כלל גמ"ח היא קיום העולם וכדכתיב (תהלים פ"ט ג') עולם חסד יבנה. והיא חובת האדם וזהו צורתו. ומשום הכי כתיב בראשית הבריאה בהולד שני אנשים הראשונים (בראשית ד', ב') 'ותוסף ללדת את אחיו את הבל'. והאי 'את אחיו' מיותר. וביארנו ב'העמק דבר' שבא ללמד שהוא מפרטי צורת האדם ובמה שהוא משונה מצורת כל הברואים, שיהא אחזה שוררת בין אישית. וקין התנהג כן בתחלה ופרנס מעבודת האדמה שלו את הבל אחיו אשר לא הי' עובד אדמה. ומש"ה גם אנו"ע מצווים על גמ"ח [והא דלא מנה התנא בסנהדרין במצוות שאנו"ע חייבים, מבואר שם דף ג"ח; דקום ועשה לא קחשיב. וכן הוא לשיטת הפוסקים דעכו"ם מצווה על פו"ר וכמו שכתבנו ב'העמק שאלה' סי' קס"ה אות ב' בס"ד]. ומשום הכי נתחייבו אנשי סדום כליה בשביל שלא החזיקו יד עני ואביון והשחיתו צורת האדם.

והנה בני אברהם יצחק ויעקב מוזהרים בטבע על מצוה זו, וכדאיתא ביבמות פ' הערל (ע"מ.) שלשה סימנים יש באומה זו רחמנים וביישינים וגומלי חסדים. ובירושלמי קידושין פרק ד' איתא שלשה מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל רחמנים וביישינים וגמ"ח. ומש"ה ראה יצחק אבינו בשעת ברכתו ברוה"ק וירח את ריח בגדיו וגו' ואיתא בסנהדרין (דף ל"ז.) ריח בוגדיו. וביארנו ב'הרחב דבר' שם שקאי על זה הענין, עיין שם באריכות.

ובספר שמות בשעת מתן תורה שאמר ה' למשה רבינו תנאי ההתקשרות שהוא ית' מתקשר עם ישראל להיות לו לעם והוא יהיה להם לאלוקים. ואמר: ועתה אם שמע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי ליכל הארץ. ואמר ה' למשה שיאמר לבית יעקב ויגד לבני ישראל, היינו שיפרש הדבור לבית יעקב - היינו המון העם - בזה האופן של אמירה, ולבני ישראל בזה האופן של הגדה. ונתבאר שם ובסוף פ' משפטים כ"ד מקרא ז' שלפני המון העם לא התנה, כי אם לשמוע בקול תורה ולשמור עבודה, אבל על ג"ח לא הזהיר כלל באשר שמעצמם המה מוזהרים ע"ז. משא"כ לגדולי ישראל הזהיר גם על ג"ח ושיהא לא מצד הטבע ושכל אנושי אלא לשם שמים.

ומ"מ יש מ"ע בתורה כמו והחזקת בו, ועוד אם כסף תלוה וגו', היינו כדי ללמדנו אשר מלבד שאנחנו מצווים על ג"ח מחמת חובת האדם לאדם עוד אנו מצווים עליה מצד התורה כמו כל חוקי התורה שאין הדעת אנושי נותן להם.

והנפקא מינה בזה נתבאר בפ' כבוד את אביך וגו' למען יאריכון ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך. ואינו מובן מאי דייק המקרא על האדמה וגו', והרי אפילו על מצות שלוח הקן דקלה

כתיב סתם והארכת ימים מכש"כ כיבוד אב ואם החמורה. אלא בא הכתוב ללמדנו דאע"ג דכיבוד אב ואם הוא מצוה שדעת האדם נותן לה וגם אומות העולם מצווים עליה בחובת האדם ומקבלים עליה שכר כמו בני נח ודמא בן נתינה כידוע. מכל מקום ציונו הקב"ה בעשרת הדברים להזהירנו מצד חוקי התורה לכד חובת האדם. והנ"מ בזה הוא לענין שכרה. דחוקי התורה אפי' מצוות שאין תלוים בארץ ונוהג אפי' בחו"ל מ"מ מיוחדות המה בא"י יותר ומש"ה נקראת תורת אלקי הארץ כמש"כ הרמב"ן בחומש בפי' תולדות (בראשית כ"ו ה') ובכמה מקומות. וא"כ שכרה יותר הוא בארץ מבכל מקום. משו"ה ביאר הכתוב דגם על מצות כיבוד אב ואם שהיא מצוה חובת האדם ואין נ"מ בזה א"י מבכל התבל, מ"מ היא מצוה חוקית ג"כ ושכרה יותר על האדמה וגו', וממילא נ"מ לדינא, דאחר דכיבוד או"א היא חוקית כמו כל מצוות שבתורה, עלינו עם ה' ללכת בה על פי חוקי התורה דוקא ולא על פי דעת אנושי. למשל בעכו"ם שבא על בת ישראל והוליד בן ויש לו אם ולא אב, מן התורה חייב בכבוד אם יותר מכבוד אב, ועוד הרבה דינים.

וכמו כן הוא במצות הלואה למי שנצרך, דאע"ג שהיא חובת האדם מ"מ היא חוקית ג"כ. וא"כ יש בזה כמה דינים מה שאין דומה ע"פ שכל אנושי שהיא חובת האדם. וג"מ לענין איסור נשך, דמצד דעת האדם, אם יש לאדם מעות שחייב תלויים בהם, ואינו יכול להלוותם בג"ח כי אם להלוותם ברבית למי שהוא בעל שדה או סוחר, ומצד חובת האדם הוא ג"ח גדול ומצוה להלוות ברבית הראוי, ויחיה גם הוא גם חבריו במעותיו. אבל הזהירה תורה אותנו ע"ז שאסור לקבל נשך בשום אופן. וא"כ א"א להלוות ולעשות זה החסד.

וכבר ביארנו ב'הרחב דבר' בס' בראשית מ"ח מה שכתוב בספר תהלים ע"ח, ויטוש משכן שילה אוהל שִׁבְן באדם עד ויבחר את שבט יהודה את הר ציון אשר אהב. ואין מבואר משמעות אוהל שִׁבְן באדם, וכי בית המקדש אשר ביהודה לא היה באדם. ותו מאי אשר אהב, והלא אהבת ציון הוא משום שבחר בו. אלא הענין, דשילה שהיה בשבט יוסף לא היה בזכות התורה, שלא היה בשבט יוסף הרבה תורה, אלא בזכות ג"ח, וכמו שביארנו בס' שמות ס"פ תצוה, ומשום רוב ג"ח השכין הקב"ה שכינתו שם. וזהו דְּבַר המשורר אוהל שִׁבְן באדם, מחמת מצוה שבא מצד שהוא אדם, לא מכח התורה, שישאל מיוחדים בה, ע"כ בחר את שבט יהודה שהיו בעלי תורה, ודוד המלך קבע ישיבה על הר ציון עוד משעה שראה המקום מיוחד לבית המקדש כמו שהוכחתי שמה ממקרא בדה"י, והיינו את הר ציון אשר אהב. וכדאיתא בברכות ת. אוהב ה' שערי ציון וגו' שערים המצוינים בהלכה.

והנה בא הה"ג המחבר נ"י להראות שהלואה הוא מ"ע שבתורה ומש"ה יש בזה סדרים ע"פ התורה כמו שהוכיח כל דבר מגמרא ופוסקים כיד ה' הטובה עליו. ועלינו לחזק ידיו ולחבב פעלו, אי משום יקרא ידיה, אי משום הפעולה היקרה. וה' יהי' בעזרו, ויאיר דברו על פני דורו.

בנפש העמוס בעבודה הבא עה"ח יום ו' עש"ק פ' ויק"פ תרמ"ח פה"ק ואלוין
נפתלי צבי יהודא ברלין

ואפריון נמטייה לחתני היקרים גדולים בתורה ויראה יקרי ערך מאד כק"ש מו"ה אהרן ב"ר יוסף הכהן נ"י ומו"ה צבי ב"ר חיים מיכל לעוינסאהן נ"י, אשר עזרוני הרבה באסיפת הענינים השייכים לחבור הזה והרבה מדבריהם נאמרים בו.